

Till Ålands lagting

Landskapsregeringens mål jämte Ramprogram för jämställdhetsarbetet på Åland 2008-2011

Landskapsregeringens mål och handlingsprogram för jämställdhetsarbetet föreläggs lagtinget i form av ett meddelande där övergripande mål, delmål, prioriterade områden, arbetsmetoder och verktyg beskrivs.

Jämställdhetsdelegationen på Åland (2008-2011) har i enlighet med sitt uppdrag utarbetat och godkänt ett Ramprogram för jämställdhetsarbetet på Åland 2008-2011. Ålands landskapsregering har omfattat programmet och betonar att genus- och jämställdhetsfrågor skall betraktas som ett politik- och kunskapsområde som beaktar kvantitativa och kvalitativa aspekter. Jämställdhet handlar om grundläggande värderingar som respekt, livskvalitet, demokrati och mänskliga rättigheter. Programmet poängterar fördelarna med ett jämställt samhälle där kvinnor och män använder hela sin potential och flickor och pojkar utvecklas optimalt utan begränsningar av förväntningar och krav som ställs på grund av könstillhörighet. Jämställdhetsintegrering förutsätter att ordinarie aktörer tar ansvar för genus- och jämställdhetsarbetet inom sitt ansvarsområde. Årliga handlingsplaner för konkreta åtgärder, projekt och aktiviteter för genomförandet av ramprogrammet uppgörs. Handlingsplanerna följs upp och utvärderas årligen.

Övergripande mål

Det övergripande målet för den åländska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Delmål

Jämn fördelning av makt och inflytande

Fördelningen av makt och inflytande mellan kvinnor och män ser olika ut i olika delar av det åländska samhället. Könsfördelningen är jämnare inom det politiska området än inom det ekonomiska. Skillnader finns dessutom inom samma område mellan olika nivåer. Fördelningen av makt och inflytande handlar inte enbart om representation utan handlar också om kvalitativa aspekter vilket betyder att kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar skall tas tillvara så att kvinnor och män har samma möjlighet till makt och påverkan inom alla områden och sektorer på alla nivåer.

Samma möjligheter för kvinnor och män till ekonomisk självständighet

Kvinnor och män förvärvsarbetar i det närmaste i lika hög grad. Könsegregationen på arbetsmarknaden innebär dels en horisontell segregation det vill säga att kvinnor och män arbetar i olika branscher och dels en vertikal segregation vilket betyder att kvinnor och män inte innehar samma hierarkiska positioner. Män återfinns oftare i ledande ställning medan kvinnor återfinns lägre ner i hierkin. Kvinnodominerade branscher har traditionellt haft en lägre lönenivå och långsammare löneutveckling än mansdominerade.

de branscher. Kvinnor och män skall ha samma rätt och möjlighet att försörja sig själva och sina barn.

Samma villkor för kvinnor och förutsättningar för kvinnor och män i frågan om avlönat arbete, företagande, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter i arbetet

Idag finns skillnader i kvinnors och mäns möjligheter och villkor dessutom gäller olika normer för kvinnor och män på arbetsmarknaden. Löneskillnaderna består och kvinnor arbetar i högre grad deltid (frivilligt eller ofrivilligt) i olika skeden av livet. Könnssegregeringen i arbetslivet kan ses som ett hinder för rörligheten på arbetsmarknaden vilket i sin tur hämmar den samhällsekonomiska utvecklingen. Kvinnor har inte etablerat sig som egenföretagare i samma utsträckning som män. En av orsakerna kan vara fördelningen av det avlönade och oavlönade arbetet.

Samma tillgång för flickor och pojkar, kvinnor och män till utbildning och utveckling av personliga intressen och talanger

Kvinnor har idag högre formell utbildningsnivå än män och går i högre utsträckning vidare till högskolor och universitet. Olika undersökningar visar att flickor rent generellt presterar bättre än pojkar i skolan. När det gäller program och ämnesområden väljer flickor och pojkar traditionellt och könsstereotyp vilket ger återverkningar på arbetsmarknaden.

Flickor och pojkar skall inte hindras och begränsas av förväntningar och krav utgående från könstillhörighet utan skall ges möjlighet att upptäcka och utveckla sin fulla potential.

Jämn fördelning av det oavlönade hem- och omsorgsarbetet

Män och kvinnor förvärvsarbetar i nästan lika hög grad idag. Kvinnor tar i större utsträckning mera ansvar för barn, hem och omsorgen om de gamla.

Åländska pappors uttag av föräldraledighet har dock ökat de senaste åren. Tidsanvändningen för kvinnor och män kan se olika ut i olika skeden av livet beroende på familjesituation och de finns tidpunkter då kvinnor och män är mera eller mindre beroende av andra människors omsorg.

Jämställdhetspolitikens uppgift är att se till att ansvaret för det oavlönade arbetet fördelas så att kvinnor och män har möjlighet till förvärvsarbete, ekonomisk självständighet och deltagande i samhällslivet.

Frihet från könsrelaterat våld

Våld mot kvinnor och barn är ett av de grövsta brotten mot jämställdhet och mänskliga rättigheter samtidigt som det är en hälso- och kriminalpolitisk fråga. Det är också ett könsspecifikt problem eftersom det oftast är män som utövar våld mot kvinnor, barn och andra män. Mäns våld är ett allvarligt och delvis dolt samhällsproblem vilket innebär att många åländska kvinnor och deras barn är tvungna att leva ett liv med ständiga kränkningar och ovärdig behandling. Att vi idag erkänner och synliggör våldet betyder att det åländska samhället tar det könsrelaterade våldet på allvar både som ett samhällsproblem och ett individuellt problem. Följderna av våldet kräver resurser bland annat kostnader för polis, rättsväsende, kriminalvård, hälso- och sjukvård, skyddat boende, kostnader för sjukfrånvaro från arbetet samt mänskliga och känslomässiga effekter såsom smärta och lidande.

Ålands landskapsregering prioriterar och vidtar åtgärder enligt följande

Arbetsliv och arbetsmarknad

Arbetet med att minska och på sikt eliminera omotiverade löneskillnader mellan kvinnor och män skall bland annat göras genom arbetsvärdering. Det arbetsvärderingsystem som används skall uppfylla krav på modernitet, flexibilitet och könsneutralitet. Systemet skall fånga upp de arbetsuppgifter som utförs av såväl kvinnor som män..

Den strukturella lönediskrimineringen kräver andra arbetsmetoder och insatser.

Barnomsorg och skola

Det påbörjade systematiska och långsiktiga arbetet med att integrera ett genus- och jämställdhetsperspektiv i de åländska grundskolornas verksamhet fortsätter. På sikt involveras alla skolstadier och barnomsorgen.

Landskapsregeringen kommer att se över utbildningen på gymnasiala stadiet för att bättre kunna tillgodose flickors och pojkars behov och förväntningar beträffande utbildningsalternativ.

Kvinnofrid

En övergripande handlingsplan för kvinnofridsarbetet på Åland skall utarbetas. I övrigt fortsätter och utvecklas det påbörjade arbetet inom ramen för kvinnofrid som blir en del av ordinarie verksamhet.

Utbildning och information

Genus- och jämställdhet utgör ett kunskapsområde och därför skall utbildning, fortbildning och kompetensutveckling erbjudas olika målgrupper i det åländska samhället.

Vidare kommer Ålands landskapsregering att se över och utvärdera fördelningen av medel till kultursektorn ur ett genus- och jämställdhetsperspektiv.

Arbetsmetoder och verktyg

Arbetsmetoder

Arbetsmetoderna för jämställdhetsarbetet på Åland är jämställdhetsintegrering (integrering av ett jämställdhetsperspektiv i alla politik- och verksamhetsområden) och traditionellt jämställdhetsarbete. Jämställdhetsarbetet skall vidare ske i samverkan och i samarbete med andra i ett regionalt, nordiskt och europeiskt perspektiv.

Verktyg

Statistik är ett sätt att synliggöra kvinnors och mäns behov, förutsättningar och livsvillkor.

Jämställdhetsstatistik betyder att all individbaserad statistik skall vara insamlad, analyserad och presenterad indelad efter kön. Statistiken skall spegla jämställdhetsfrågor i samhället. Kön skall alltid vara övergripande och genomgående indelningsgrund.

Mariehamn den 4 mars 2008

L a n t r å d

Viveka Eriksson

Vicelanråd

Britt Lundberg

**Ramprogram
för det åländska jämställd-
hetsarbetet
2008-2011**

INNEHÅLL	
Övergripande mål	1
Delmål	1
Jämn fördelning av makt och inflytande	1
Samma möjligheter för kvinnor och män till ekonomisk självständighet.....	1
Samma villkor för kvinnor och förutsättningar för kvinnor och män i frågan om avlönat arbete, företagande, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter i arbetet	2
Samma tillgång för flickor och pojkar, kvinnor och män till utbildning och utveckling av personliga intressen och talanger	2
Jämn fördelning av det oavlönade hem- och omsorgsarbetet	2
Frihet från könsrelaterat våld	2
Ålands landskapsregering prioriterar och vidtar åtgärder enligt följande.....	3
Arbetsliv och arbetsmarknad.....	3
Barnomsorg och skola.....	3
Kvinnofrid.....	3
Utbildning och information.....	3
Arbetsmetoder och verktyg	3
Arbetsmetoder	3
Verktyg	4
1. Inledning.....	7
1.1. Jämlikhet	7
1.2. Jämställdhet	7
1.3. Biologiskt kön och genus	7
1.3.1. Kön	7
1.3.2. Genus	7
1.4. Könsroller och genusordning	7
1.4.1. Könsroller.....	7
1.4.2. Genusordning	8
2. Det åländska samhället ur ett jämställdhetsperspektiv	8
2.1. Utbildning	8
2.2. Arbetsmarknad	9
2.3. Ekonomi.....	9
2.3.1. Lönen inom offentliga sektorn.....	9
2.3.2. Lönen inom privata sektorn	9
2.4. Familj	10
2.5. Politik	10
2.6. Könsrelaterat våld	10
2.7. Sammanfattning	11
3. Den åländska jämställdhetspolitiken 2008-2011	12
3.1. Kvantitativ jämställdhet	12
3.2. Kvalitativ aspekt av jämställdhet	12
3.3. Jämställdhet som ett kunskapsområde.....	13
3.4. Arbetsmetoder och verktyg	13
3.4.1. Jämställdhetsintegrering	13
3.4.2. Traditionellt jämställdhetsarbete	13
3.4.3. Statistik insamlad, analyserad och presenterad på kön	14
4. Mål för den åländska jämställdhetspolitiken	14
5. Prioriterade områden 2008-2011.....	15
Referenser	15

1. Inledning

Begrepp och definitioner.

1.1. Jämlikhet

Jämlikhet avser alla människors lika värde oavsett till exempel kön, etnicitet, religion, sexuell läggning och social tillhörighet. Jämlikhetsbegreppet innefattar såväl individer som grupper. Jämlikhet hör ihop med mänskliga rättigheter och det demokratiska rättssystemet. Allmän och lika rösträtt kan ses som det viktigaste uttrycket för jämlikhet.

1.2. Jämställdhet

Jämställdhet begränsas i nordiska sammanhang till kön, det vill säga det rör förhållandet kvinnor och män. Jämställdhet är en fråga som följaktligen handlar om en majoritet, eftersom funktionshinder, etnicitet, religion, ålder, socioekonomisk ställning med mera alltid rör kvinnor och män.

Jämställdhet beskrivs i Nationalencyklopedin som ett tillstånd som kan anses råda antingen när kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter eller först när kvinnor och män har samma ställning och inflytande i ett samhälle. Jämställdhet är ett mål och kan definieras som att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv i ett samhälle fritt från könsrelaterat våld. Jämställdhet mellan kvinnor och män är en av grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle.

Jämställdhet är för många ett laddat begrepp och det är lätt hänt att dialog uteblir och konfrontation dominerar. Detta kan bland annat relateras till att jämställdhet handlar om fördelningen av makt och inflytande. Jämställdhet innebär nämligen att kvinnor och män skall ha samma möjlighet till personlig utveckling och samma tillgång till makt. Det åländska samhället skall kunna dra nytta av både kvinnors och mäns insatser. Kvinnor och män skall vara representerade på alla nivåer och områden i det åländska samhället. Långsiktiga och strategiska beslut, liksom den dagliga verksamhetens kanske mindre beslut, blir mer belysta och bättre förankrade om kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och intressen utgör en del av beslutsunderlaget.

1.3. Biologiskt kön och genus

1.3.1. Kön

När man använder ordet kön menar man det biologiska könet.

1.3.2. Genus

Ordet genus betecknar det "sociala könet" som skapas i en kulturell och social process där människan formas till flicka eller pojke. Könssocialisationen styrs av vilket samhällssystem/vilken historisk period vi lever i och hur makthierarkier, kulturella attityder etc tar sig uttryck.

1.4. Könroller och genusordning

1.4.1. Könroller

Enligt könsrollsteorin är kön förknippat med en roll som man mer eller mindre lever med. Det kan till exempel handla om att kvinnor tar ansvar för barn och hem medan män förtjänar familjens uppehälle, eller att flickor tycker om rosa och pojkar ljusblått. Könrollerna uppfattas som stereotypa mallar vilka respektive kön mer eller mindre tvingas in i. Det är tillåtet för män att bejaka sina "kvinnliga" sidor men detta blir problematiskt eftersom underförstått är till exempel mjukhet och omtänksamhet inte en manlig egenskap. Genus är mer diskursivt än könsroll och i könsrollsteorin ses barnet mer passivt i socialisationsprocessen. Fokus är med andra ord mind-

re på omgivningens reaktioner och normer i könsrollsteorin än i genusteorin. Könsrollsteorin uppfattas idag i de flesta sammanhang som föråldrad.

1.4.2. Genusordning

Professor Yvonne Hirdman har utvecklat en teoretisk modell som förklarar ojämställdhet som bygger på att vi lever i ett samhälle som skiljer på och värderar kvinnligt och manligt.

Hirdman menar, att i alla samhällen har kvinnligt och manligt en relation till varandra, ett oskrivet Genuskontrakt, där vi alla fostrats in i vilka normer som gäller för flickor och pojkar. Normer för feminint och maskulint skapar en sorts ordning i samhället, som Hirdman kallar Genusordning (eller Genussystemet), och som vi alla formas i där just vi befinner oss här och nu. Genusordningen upprätthålls av oss och alla och utgörs av två principer;

- Isärhållning (av kvinnligt och manligt) samt
- Hierarki
 - det manliga värderas högre
 - manligt är norm (avspeglas bl.a. i språket politiker, kvinnlig politiker)

Hirdmans egna ord om vad genusordning innebär:

"Ska förstås som en dynamisk struktur (System); en beteckning på ett nätverk av processer, fenomen, föreställningar och förväntningar, vilka genom sin interaktion ger upphov till ett slags mönstereffekter och regelbundenheter."

"Genussystemet är således en ordningsstruktur av kön. Denna grundläggande ordning är förutsättningen för andra sociala ordningar. Ordningen av människor i genus har blivit basen för de sociala, ekonomiska och politiska ordningarna. Det som gör att vi kan tala om denna ordning på ett generellt, abstrakt plan, är just mönsterstrukturen eller systemets två bärande bjälkar, alternativt "lagar", principer, logiker- (poängen med att variera språkbruket är att inte låsa fast tanken (vid) i en bestämd bild, det är ett sätt att få tanken att ständigt hålla strukturbegreppet nytänkt så att säga):

- 1) Den ena logiken är just dikotomin, dvs isärhållandets tabu: manligt och kvinnligt bör inte blandas.
- 2) Den andra logiken är hierarkin: det är mannen som är norm. Det är män som är människor, därmed utgör de normen för det normala och allmängiltiga."

Kvinnovetenskaplig Tidskrift, 1988:3, årgång 9 Y.Hirdman

2. Det åländska samhället ur ett jämställdhetsperspektiv

2.1. Utbildning

De åländska läroinrättningar efter grundskolan har totalt sett ett något större antal manliga studerande. Men när det blir fråga om olika program, ämnesområden och läroinrättningar visar statistiken fler kvinnliga studerande vid Ålands lyceum, Ålands handelsläroverk, Ålands hotell- och restaurangskola, Ålands vårdinstitut, Ålands naturbruksskola och Ålands folkhögskola. Männerna dominerar i Högskolan på Åland, Ålands sjömansskola och Ålands yrkesskola. Av de studerande vid Ålands vårdinstitut är 90 procent kvinnor (ÅSUB Statistikmeddelande, Utbildning 2007:3).

Flickor och pojkar väljer fortfarande i hög grad sina utbildningsvägar traditionellt och könsstereotypt vilket återspeglas på den åländska arbetsmarknaden.

Åldersgruppen män femtio och äldre har högre utbildningsgrad än kvinnor i samma ålder medan kvinnor i åldersklasserna under femtio har högre utbildning än männen.

2.2. Arbetsmarknad

Sysselsättningsgraden på Åland är god och könsfördelningen i arbetslivet är relativt jämn då det gäller förvärvsarbetandet. Den åländska arbetsmarknaden är dock starkt segregerad och man kan se ett tydligt mönster av typiska kvinno- och mansdominerade näringsgrenar. Exempel på näringsgrenar där kvinnor dominerar är finansiering och försäkring, sociala tjänster samt hälso- och sjukvård. Då det gäller den åländska grundskolans lärarkår dominerar kvinnorna som klasslärare vid lågstadiet medan könsfördelningen blir något jämnare i högstadiet. På gymnasiala stadiet är könsfördelningen relativt jämn men då det gäller undervisningsämnen kan stora könsskillnader noteras.

Näringsgrenar med stor mansdominans är tillverkningsindustri, energi- och vattenförsörjning, byggverksamhet och transport, post och tele.

Könssegregeringen på arbetsmarknaden innebär en horisontell segregering dvs att kvinnor och män arbetar inom olika branscher och sektorer. Men man kan också se en vertikal segregering vilket betyder att kvinnor och män inte har samma hierarkiska nivåer det vill säga att män oftast är i ledande positioner medan kvinnorna finns lägre ner i hierarkin.

2.3. Ekonomi

2.3.1. Lönen inom offentliga sektorn

Inom den offentliga sektorn visar statistiken en avsevärd skillnad mellan kvinnors och mäns genomsnittslön. Statligt anställda kvinnors genomsnittliga ordinarie månadsförtjänst uppgick till ca 87 procent av männens. Genomsnittliga totallönen för statligt anställda kvinnor utgjorde 82 procent av männens.

Landskapsanställda kvinnors medellön var 88 procent av männens då det gäller den genomsnittliga ordinarie förtjänsten, medan motsvarande siffra för den genomsnittliga totallönen var 80 procent.

Bland kommunalt anställda var kvinnornas genomsnittliga ordinarie lön ca 88 procent av männens och den genomsnittliga totala lönen var ca 87 procent av männens (ÅSUB Statistik 2008:1, Löner för offentligt anställda på Åland).

2.3.2. Lönen inom privata sektorn

Lönerna inom privata sektorn uppvisar stora skillnader i kvinnors och mäns genomsnittslöner. Lönestatistiken beträffande landbaserade näringar indikerar att kvinnornas månadsinkomster fortsättningsvis ligger på en relativt låg nivå i jämförelse med männens inkomster. Kvinnors ordinarie månadsinkomst motsvarar i genomsnitt 81 procent av männens, medan kvinnors totala månadsinkomst i genomsnitt motsvarar 79 procent av männens.

Då det gäller kvinnors och mäns genomsnittslöner inom sjöfarten motsvarar kvinnors löner 82 procent av männens inom passagerartrafiken. Inom fraktrafiken motsvarar kvinnors löner 76 procent av männens. Då vi talar om all sjötrafik motsvarar kvinnors löner 81 procent av männens (ÅSUB Statistik 2008:2 Löner inom den privata sektorn 2006).

Trots jämställdhetslagen, EU-lagstiftningen och internationella konventioner har inte principen om lika lön för likvärdigt arbete kunnat förverkligas. Löneskillnaderna kan inte enbart förklaras med den segregerade ar-

betsmarknaden, arbetserfarenhet eller utbildningsnivå. Man kan konstatera att kvinnors höga utbildningsnivå inte gett ekonomisk utdelning i form av högre löner i motsvarande grad. Jämställdhetslagen talar om lika lön för likvärdigt arbete och den statistik som finns idag ger inte svar på de frågeställningar som då aktualiseras.

2.4. Familj

Män och kvinnor förvärvsarbetar i nästan lika hög grad idag. Trots detta tar kvinnor större ansvar för hem och barn. Kvinnor tar också i högre grad ansvar för omsorgen om gamla. Kvinnor har under de senaste årtiondena etablerat sig på arbetsmarknaden men ännu har män inte i lika hög grad etablerat sig i familjelivet. Den lagstadgade jämställdhetsplaneringen på arbetsplatserna skall underlätta för kvinnor och män att förena arbete och familjeliv.

En förutsättning för delat ansvar för hem och barn är en fungerande barnomsorg och fritidsverksamhet för att både män och kvinnor ska kunna kombinera förvärvsarbete och familjeliv.

Åländska pappors uttag av föräldradedigheten har ökat, om än i långsam takt.

Andelen åländska pappor som hade lyft föräldradagpenning år 2006 var dock den högsta i Finland, 81,5 procent jämfört med 70,5 procent i hela landet (FPA).

2.5. Politik

I det första åländska landstingsvalet invaldes en (1) kvinna. Längre var antalet kvinnor i landstinget en eller två och det fanns till och med perioder då landstinget helt saknade kvinnor. År 1980 var två av ledamöterna i Ålands landskapsstyrelse kvinnor.

Första kvinnan valdes till talman i Ålands lagting 2003 och 2007 blev den första kvinnan utsedd till lantråd i Ålands landskapsregering.

Historiskt sett har de åländska kvinnorna hävdats sig bäst i kommunalvalen. Andelen kvinnor i kommunalvalet 2007 ökade såväl bland kandidaterna som antalet invalda och uppgick till 43 procent respektive 38 procent. Kvinnors andel av kandidater till lagtingsvalet var 36 procent och andelen invalda 33 procent.

De tio nyinvalda lagtingsledamöterna var alla män, medan könsfördelningen var jämn mellan de 20 ledamöter som återinvaldes i lagtinget.

Då det gäller kommunerna blev totalt 80 kvinnor och totalt 130 män invalda.

Kvinnors röstningsaktivitet i lagtingsvalet uppgick till 69,8 procent, medan männens var 65,8 procent.

Av kvinnorna röstade 68,3 procent i kommunalvalet, medan motsvarande för männen var 64,4 procent (ÅSUB Statistik 2007:4).

2.6. Könsrelaterat våld

Våld är ett område som tidigare inte offentligt beskrivits som ett könsrelaterat problem. Våld är dock ett stort problem världen över och det är också ett könsspecifikt problem eftersom det är män som står för det absolut mesta våldet och det är kvinnor, barn och andra män som utsätts för mäns våld. Tidigare har mäns våld beskrivits mer i neutrala termer som "kvinnovåld", "familjevåld" eller "lägenhetsbråk", men för att synliggöra vem som utsätts och vem som utsätts, talar man idag om "mäns våld mot kvinnor".

I FN-deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor (1993) uttrycker ett FN-dokument för första gången ett könsmaktsperspektiv av mäns våld mot kvinnor, det vill säga man kopplar ihop våldet med mäns överordning och kvinnors underordning.

Våld mot kvinnor definieras inte mera som en privat angelägenhet och begränsas inte heller till att omfatta endast fysiskt våld. Enligt deklarationens första artikel är mäns våld mot kvinnor "varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller sannolikt kommer att resultera i, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller sådant lidande för kvinnor, innefattande hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckliga frihetsberövanden, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet".

Mäns våld mot kvinnor och barn är ett allvarligt och delvis dolt samhällsproblem vilket innebär att många åländska kvinnor och deras barn är tvungna att leva ett liv med ständiga kränkningar och ovärdig behandling.

Våld mot kvinnor och barn är ett av de grövsta brotten mot grundläggande mänskliga rättigheter och jämställdhet, tillika som det är hälso- och kriminalpolitisk fråga. Men att vi idag erkänner och synliggör våld mot kvinnor och deras barn betyder att det åländska samhället tar det könsrelaterade våldet på allvar både som ett samhällsproblem och ett individuellt problem.

Enligt statistik från Ålands polismyndighet (Olof Lindqvist 8.2.2008) var antalet anmälda misshandelsbrott 2007, oberoende av kön totalt 177. Anmälningar med kvinna som målsägande var sammanlagt 76 och anmälningar med kvinna som misstänkt var sammanlagt 22. Händelseplats med kvinna som målsägande var bostad 45, färja 7, krog 5 och annan plats.

Hemmet är fortfarande den farligaste platsen för en kvinna på Åland.

Man kan anta, att endast en bråkdel av mäns våld mot kvinnor anmäls. Våld, fysiskt, psykiskt och sexuellt utgör ett allvarligt hot mot kvinnors hälsa och välbefinnande.

Den åländska statistiken uppvisar år 2007 totalt 10 barn som brottsoffer under rubriken "misshandel barn under 15". Antalet barn under rubriken "sexuellt utnyttjade barn under 15" var fyra. Polismyndighetens statistik har här inte presenterats uppdelad enligt kön.

Barn som lever med våld i hemmet är fortfarande osynliga och präglas ofta för livet av sin vanmakt och rädsla. Det finns idag inte säkra uppgifter om hur många flickor och pojkar som lever med våld i familjen, men man kan anta att det rör sig om ett långt större antal än vad statistiken visar.

Vuxenvärlden i det åländska samhället måste våga identifiera och synliggöra flickor och pojkar som lever med våld i hemmet och som annars inte blir sedda i samhället.

2.7. Sammanfattning

Fördelningen av makt och inflytande mellan kvinnor och män ser olika ut i olika delar av samhället. Könsfördelningen i landskapet är jämnare inom det politiska området än inom det ekonomiska.

Barnomsorg och skola har stor inverkan på barn. De vuxnas förväntningar, krav och bemötande formar barnen till flickor och pojkar. Samtidigt förväntas skolan erbjuda barnen möjligheter att utvecklas till självständiga individer och frigöra sig från de begränsningar som könsstereotyper utgör.

Elevernas studieval är fortfarande könsbundna men flickor har en något större tendens att vidga sina val än pojkarna.

Kvinnors höjda utbildningsnivå har inte gett ekonomisk utdelning i form av högre löner i motsvarande grad och inte heller i form av nya platser i hierarkin. Kvinnor får med andra ord sämre avkastning på sitt humankapital än vad män får. I och med att kvinnor har stärkt sin position på arbetsmarknaden har också deras möjligheterna till ekonomisk självständighet ökat. Könssegregeringen på arbetsmarknaden kan med fog kopplas till löneskillnaderna.

Mäns våld mot kvinnor och barn i det åländska samhället har synliggjorts och uppmärksamats under de senaste åren och olika åtgärder att

stödja och hjälpa utsatta kvinnor har vidtagits. Alternativ till Våld - Ålandsprojektet har varit en möjlighet för män med vålds- och aggressionsproblem att erhålla hjälp. Erbjudandet bygger på frivillighet det vill säga på mannens egen vilja och eget initiativ. Kompetenshöjande åtgärder har vidtagits gällande berörda myndigheter, eftersom utsatta och förövare har rätt till professionellt bemötande.

Mörkertalet vad gäller våld i nära relationer är fortfarande stort. Det är svårt att få tillförlitliga uppgifter om våldets omfattning och då blir det också svårt att se om våldet ökar eller minskar och om vidtagna åtgärder har lett till förväntade resultat.

Genom arbetsrättsliga och andra juridiska åtgärder har man nått långt för att undanröja hinder hinder jämställdhet i det åländska samhället. Man kan trots allt konstatera att det finns en stor skillnad mellan lagar, avtal och jämställdhetsplaner och tillämpningen av dessa, det vill säga mellan ord och handling.

3. Den åländska jämställdhetspolitiken 2008-2011

Jämställdhetsdelegationens uppgift är att fördjupa och utveckla de vägledande principerna för jämställdhetspolitiken i landskapet (Landskapslagen om (1982:34) landskapet Ålands jämställdhetsdelegation).

Jämställdhet avgränsas i detta sammanhang till förhållandet kvinnor och män.

Ramprogram för den åländska jämställdhetspolitiken och jämställdhetsarbetet 2008-2011 har utarbetats i enlighet med jämställdhetsdelegationens uppdrag och har omfattats av Ålands landskapsregering.

Ramprogrammet utgår från det nordiska jämställdhetssamarbetet 2006-2010, Europeiska unionens Färdplan för jämställdhet 2006-2010, Ramprogram för det åländska jämställdhetsarbetet 2004-2007, samt nuvarande förhållande i det åländska samhället.

Vikten av att genus- och jämställdhet betraktas som ett kunskapsområde betonas samtidigt som programmet beaktar kvantitativa och kvalitativa aspekter av jämställdhet. Genus- och jämställdhetsfrågor rör både kvinnor och män varför jämställdhet inte skall ses enbart som en kvinnofråga. Programmet betonar rättvisa, demokrati och vinsterna för det åländska samhället med jämställdhet.

Mot bland annat denna bakgrund har målen för den åländska jämställdhetspolitiken i landskapet 2008-2011 formulerats.

3.1. Kvantitativ jämställdhet

Kvantitativ jämställdhet innebär att kvinnor och män skall kunna delta i planering och beslutsfattande inom alla samhällssektorer. Kvinnor och män skall med andra ord ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och forma villkoren för beslutsfattande.

Jämn könsfördelning i en grupp innebär att andel kvinnor respektive män ligger mellan 40 och 60 procent.

3.2. Kvalitativ aspekt av jämställdhet

En jämn representation av kvinnor och män är inte en garanti för att den reella makten fördelas jämnt mellan könen. Men det är en avgörande förutsättning för att kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och att både kvinnor och män får möjlighet till makt och påverkan.

3.3. Jämställdhet som ett kunskapsområde

Jämställdhetsdelegationen betonar vikten av att jämställdhet mellan kvinnor och män skall betraktas som ett kunskapsområde och inte som en värderingsfråga.

Kunskap och utbildning är förutsättning för förändring, utveckling och sikt jämställdhet. Brist på kunskap upprätthåller och förstärker rådande strukturer, individuella fördomar och attityder.

3.4. Arbetsmetoder och verktyg

Arbetsmetoderna för jämställdhetsarbetet på Åland är jämställdhetsintegrering (integrering av ett jämställdhetsperspektiv i alla politik- och verksamhetsområden) och traditionellt jämställdhetsarbete. Jämställdhetsarbetet ger bäst resultat i samverkan med andra. Det nordiska samarbetet på jämställdhetsområdet har varit och är av mycket stor betydelse för det åländska jämställdhetsarbetet och skall därför prioriteras. Det viktigaste verktyget i allt jämställdhetsarbete är att all individbaserad statistik insamlas, analyseras och presenteras uppdelad enligt kön.

3.4.1. Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering är en metod för att införliva ett jämställdhetsperspektiv i alla politik- och verksamhetsområden. Jämställdhetsfrågan blir allas ansvar men särskild sakkunskap och expertis på området kan anlitas. Det är strukturerna som skall anpassas till kvinnor och mäns förhållanden och inte tvärtom. Strategin kräver goda kunskaper i genus- och jämställdhetsfrågor.

Jämställdhetsintegrering som politisk strategi har bl.a. antagits av EU och Nordiska Ministerrådet.

Jämställdhetsintegrering är en strategi för att nå uppsatta jämställdhetsmål och innebär att:

- olika förhållanden för kvinnor och män skall synliggöras.
- varje fråga som berör individer skall prövas ur ett jämställdhetsperspektiv.
- konsekvenserna för hur förändringar kan påverka kvinnors respektive mäns situation skall analyseras.

För att kunna nå jämställdhetsmål och göra de förändringar som krävs måste man ha kunskap om hur jämställdheten eller ojämsställdheten ser ut i den verksamhet man befinner sig i. Könsuppdelad statistik synliggör kvinnors och mäns behov, förutsättningar och livsvillkor.

Jämställdhetsintegreringsstrategin bygger på tre steg:

- synliggörande av kön
- konsekvensanalys
- förändring

I praktiken betyder jämställdhetsintegrering att kvinnor och män, flickor och pojkar ska få del av myndigheternas service och tjänster på lika villkor. Jämställdhetsintegrering är en strategi som leder till effektivare myndighetsservice genom att verksamheten utgår från de behov som båda könen har. Det är ett sätt att organisera så att myndighetens resurser används på ett effektivt sätt. Kvinnor och män bemöts på lika villkor vilket ger en kvalitetssäkring av det arbete som utförs.

3.4.2. Traditionellt jämställdhetsarbete

Jämställdhetsintegrering som strategi ersätter inte traditionellt jämställdhetsarbete. Samtidigt som genus- och jämställdhetsfrågor skall vara en in-

tegrerad del av varje politik- och verksamhetsområde är det angeläget att motverka könsdiskriminering genom aktivt utvecklingsarbete.

Särskilda åtgärder, insatser och projekt skall därför också användas i jämställdhetsarbetet på Åland.

Programmet poängterar vinsterna med ett jämställt samhälle där kvinnor och män använder hela sin potential och flickor och pojkar kan utvecklas optimalt.

3.4.3. Statistik insamlad, analyserad och presenterad på kön

Statistik är ett sätt att synliggöra verkligheten. I strävan efter att försöka vara "könsneutral", det vill säga att använda sig av begrepp som befolkning, individer, personer, barn, tonåringar, funktionshindrade och pensionärer osynliggörs kön och mönster som är könsrelaterade även t.ex olika livsvillkor.

Statistik behövs för att:

- öka medvetenheten om kvinnors och mäns situation idag och förändringar över tiden
- ge uppslag till insatser
- ge en objektiv grund för policy och åtgärder
- utvärdera effekterna för kvinnor och män av vidtagna åtgärder

Jämställdhetsstatistik innebär:

- individrelaterad statistik skall vara insamlad uppdelad enligt kön
- alla variabler och karakteristika i individrelaterad statistik skall vara analyserad och presenterad med kön som genomgående indelningsgrund
- statistiken skall spegla jämställdhetsfrågor i samhället

Statistik med ett könsperspektiv betyder:

- inget kön framstår som norm
- inget kön framstår som problemgrupp
- båda könen synliggörs
- möjlighet till konsekvensanalys för båda könen

4. Mål för den åländska jämställdhetspolitiken

Det övergripande målet för den åländska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Det övergripande målet kan formuleras i följande delmål:

- jämn fördelning av makt och inflytande
- samma möjligheter för kvinnor och män till ekonomisk självständighet
- samma villkor och förutsättningar för kvinnor och män ifrågan om avlönat arbete, företagande, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter i arbetet
- samma tillgång för flickor och pojkar, kvinnor och män till utbildning och utveckling av personliga intressen och talanger
- jämn fördelning av det oavlönade hem- och omsorgsarbetet
- frihet från könsrelaterat våld

Arbetet med jämställdhet innebär förändring och utveckling. Detta genom att medvetandegöra kvinnor och män om hur arbetslivets och samhällets strukturer ser ut och vilka konsekvenser detta får för den enskilda individen. Insikt leder till reflektion och ett nytt handlingsmönster.

5. Prioriterade områden 2008-2011

- arbetsliv och arbetsmarknad
- barnomsorg och skola
- kvinnofrid
- utbildning och information

Jämställdhetsdelegationen uppgör årligen en handlingsplan med förslag till konkreta åtgärder, projekt och aktiviteter för att förverkliga Ramprogram för jämställdhetsarbetet på Åland 2008-2011. Handlingsplanerna godkänns av Ålands landskapsregering som också följer upp och utvärderar dessa årligen.

Under mandatperioden skall en övergripande handlingsplan för kvinnofridsarbetet i landskapet Åland presenteras. Kvinnofrid skall under mandatperioden bli en del av landskapsregeringens ordinarie verksamhet.

Referenser

Europeiska kommissionen, "Färdplan för jämställdhet 2006-2010"

FN (1993). Deklaration om avskaffande av allt våld mot kvinnor.

FPA (2007). Statistik

Gothlin, E. (1999). Kön eller genus?

Hirdman, Y. (2004). Genus - om det stabila föränderliga former.

Hirdman, Y. Genussystemet - reflexioner kring kvinnors underordning, Kvinnovetenskaplig tidskrift nr 3 1988.

Mickwitz, M., Norgren, E., von Essen, A. (Red.), (2002). 100 år av jämställdhet?

Nordiskt Ministerråd (2006). Handlingsplan för det nordiska samarbetet

Nordiskt Ministerråd (2007). Handlingsplan för det nordiska samarbetet

Nordiskt Ministerråd (2008). Handlingsplan för det nordiska samarbetet

Nordiskt Ministerråd (2006). "Med fokus på kön är målet ett jämställt samhälle", nordiska samarbetsprogrammet på jämställdhetsrådet 2006-2010

Råkil, M. (Red.), (2002). Menns vold mot kvinnor - behandlingserfaringer og kunnskapsstatus.

SOU 1990:44, Demokrati och makt i Sverige.

SOU 1998:6, Ty makten är din.

Ålands polismyndighet (2008). Statistik.

ÅSUB Statistik 2007:3.

ÅSUB Statistik 2007:4.

ÅSUB Statistik 2008:1, Löner för offentligt anställda på Åland.

ÅSUB Statistik 2008:2, Löner inom privata sektorn 2006